

Тетяна Шершова<sup>1</sup>

---

## Проблеми розмивання та деструкції національної ідентичності

### 1. Вступ

Поняття національної ідентичності можна розглядати крізь призму різних підходів – психологічного, філософського, історичного, культурологічного та інших, кожен з яких надає цьому поняттю відповідного змістовного навантаження. Пошук ідентичностей та спроба ідентифікації в сучасній Україні – це оцінка попереднього соціального досвіду та його співставлення з нинішніми перетвореннями в країні, що викликає «штучне забуття» та дефекти історичної пам'яті, коли свідомість прагне забути те, що тривалий час мало вплив на дійсність. Занепад історичної свідомості позбавляє людей можливості самоувідомлення.

Тому зовнішня неідентифікованість України – результат її внутрішнього стану розмитості та дихотомії суспільної свідомості. Для ефективного конструювання української національної ідентичності потрібно сформувати її концептуальний простір, користуючись культурно-історичними традиціями та історичною (культурною) пам'яттю.

Національно-культурну ідентичність та ідентифікацію українців досліджують І. Бичко, М. Бойченко, О. Гнатюк, М. Зеров, В. Кре-

---

<sup>1</sup> Доктор філософії з культурології, науковий співробітник, Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного; tanshersh80@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1993-4236>.

мень, М. Рябчук, В. Личковах, Ю. Римаренко. Різноманітні аспекти ідентичності зображені у численних працях Е. Балібара, З. Баумана, Т. Бердїй, П. Бурдье, С. Жижека, М. Козловець, П. Костючка, Т. Кучери, Л. Мазур, А. Мікляєвої, П. Мовчан, М. Мушинки, В. Ніколаєва, С. Ростецької, О. Шапаренко.

Мета дослідження. Вивчення умов формування національної ідентичності у регіональних вимірах шляхом радикального переосмислення минулого, що важливо у переломні моменти суспільства для його подальшого розвитку.

Методологія дослідження зумовлена передусім поставленою метою і дослідницькими завданнями, станом наукової розробки теми статті. При написанні роботи використовувалися різноманітні методи: для узагальнення, зіставлення та систематизації отриманих даних застосовувалися такі, як аналіз, синтез, узагальнення інформації, зіставлення. Джерелознавчий та історіографічний методи культурологічного дослідження дозволили узагальнити отримані дані. Виділити проблемні моменти та здійснити їхній аналіз дозволив проблемно-хронологічний метод.

## 2. Виклад основного матеріалу

Із здобуттям Україною незалежності питання національної самоідентифікації гостро постали у дослідженнях вчених, в результаті чого сформувалися різні погляди до розуміння сутності поняття. І, як зазначає Б. Черкес: «Різниця – не лише в площині мови чи релігії, „але, що значно важливіше, вона походить від різного історичного досвіду та різної колективної пам'яті, різних орієнтирів для побудови нової держави, а часто і у їхніх відсутності”»<sup>2</sup>. Відповідно ця різниця відобразилася й на інших сферах суспільного життя, в тому числі й на культурно-мистецькій.

Теоретичний аналіз щодо проблем регіональної ідентичності доводить, що ідентичність є результатом процесу ідентифікації, тобто уподібнення себе з кимось чи чимось, її можна репрезентувати як колективну самосвідомість і самовизначення.

---

<sup>2</sup> Шанта Л. Ми і наше минуле. Пластовий шлях. Ч. 2 (71), червень–серпень, 1984. Торонто. С. 48.

Ще одна засаднича проблема – це проблема фальшивої історичної пам'яті. А саме: нація матиме об'єднуючі символи, якщо має спільну (у головних рисах) візію свого минулого, спільну систему моральних вартостей, за допомогою яких оцінюються ті чи інші події минулого, а ще й закарбовану в мистецтві панораму розвитку своєї спільноти. Національна пам'ять складається з індивідуальних сегментів, хоча й не зводиться до них (адже етичні норми, мистецькі твори, пантеони на честь загиблих у бою за Вітчизну – речі індивідуальні, проте без них історична пам'ять не існує). Така пам'ять – це не лише те, що ти пам'ятаєш особисто: це – досвід усього твого народу, що перейшов до тебе в об'єктивованих формах.

Національна та культурна ідентичності є значущим ресурсом у розвитку країни та певного регіону. Саме тому важливо зберегти соціальну рівновагу, виробляти та реалізувати культурні практики для того, щоб вийти на новий етап розвитку держави. І, як вважає О. Копієвська, «спільна продуктивна діяльність сприяє позитивній консолідації, що дозволить протистояти негативному впливу масової культури, запобігти ерозії національної та культурної ідентичності й формуванню, насамперед у молоді, почуття відповідальності за долю країни»<sup>3</sup>.

У сучасному культурному просторі проблема регіональної ідентичності визначає рівень соціокультурної динаміки. В умовах глобалізованого світу характерними рисами ідентичності є динаміка і нестабільність. Тому спостерігається тенденція звернення до традиційних, національно-етнічних факторів ідентифікації, які, порівняно з постійно мінливими ідентичностями, видаються найфундаментальнішими<sup>4</sup>.

Культурна взаємодія зараз відбувається, переважно, за допомогою комп'ютерних мереж та ЗМІ, це призводить до стирання кордонів між регіональними культурами та змін у розумінні традиційних ідентичностей. Залишаються лише фрагментарні уявлення про регіональну культуру.

---

<sup>3</sup> Коротя-Ковальська В.П. Українська пісня у світовому просторі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrajinciberlinu.wordpress.com>. Дата звернення: 23.03.2022р.

<sup>4</sup> Дмитренко-Думич Ю.М. Полтавщина – духовна скарбниця України. Полтава: Полтавський літератор, 1998. С. 9.

Українська народно-пісенна творчість спроможна вплинути на становлення й вибір особистістю життєвих цінностей і пріоритетів, тобто сформувати ідентичність, приналежність до певної культури. Народна пісня є важливим елементом у соціальному просторі, оскільки формує загальне смислове поле культури.

Історичні витоки української ідентичності зустрічаємо у згадках топоніма «Україна», що зафіксований у 1187 році у Київському літописі, через 130 років після смерті київського князя Ярослава Мудрого<sup>5</sup>.

М. Степико, досліджуючи українську ідентичність, називає її синкретичним феноменом, який містить у собі елементи культурної (історичну пам'ять, культуру, мову, релігію) та громадянської ідентичностей (норми соціально-політичного співіснування) та являється сферою ідей, цінностей і смислів культури, якими користується більша частина громадян країни. На думку М. Степико, українську ідентичність не можна співставити з національною та етнічною, оскільки вона не обмежується кордонами держави Україна, а її жителі – «титультний етнос», які становлять власне країну та її символи.

Якщо простежити за історичним формуванням української національної культури, то із самого початку українська національна культура й українська національна ідентичність були максимально наближені до самосвідомості, менталітету народних, селянських мас. І це стало вирішальним моментом у розумінні власне української національної ідентичності, адже в українській мові звучить незламна, співоча душа народу<sup>6</sup>.

Е. Сміт виділяв такі найголовніші риси національної ідентичності, як: історична територія, або рідний край; спільні міфи та історична пам'ять; спільна масова, громадянська культура та ін.<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> Дей О.І. Наша пісня, наша дума // Розлилися круті бережечки. К.: Веселка, 1985. С. 5–21.

<sup>6</sup> Лебединська І. Культура як спосіб набуття ідентичності: методологічна рефлексія. Методологічні проблеми культурної антропології та етнокультурології: Зб. наук. пр. / Б.А. Головка, С.Д. Безклубенко, В.П. Капелюшний, А.О. Ручка, Г.П. Чміль та ін.. К.: Інститут культурології НАМ України, 2011. 480 с.

<sup>7</sup> Сопілка Тетяна. Стильові інтерпретації весільних композицій-тирад на Полтавщині // ПЕ-4. Київ, 2009. С. 23.

На думку І. Савицької «національна ідентичність – складне, органічне й історично зумовлене та сформоване явище, яке слід розглядати в єдності внутрішніх і зовнішніх зв'язків, спираючись на його витоки, традиції, особливості втілення і загальною культурною перспективою. Базисною основою цієї єдності є ідея державотворення, яка передбачає реалізацію та взаємодію таких принципів, як національної ідентифікації, історичності, етнічності та духовності»<sup>8</sup>.

Ж. Денисюк у дисертаційному дослідженні «**Масова культура як чинник трансформування національно-культурної ідентичності в умовах глобалізації**» доведено, що «найбільш помітні зміни в національно-культурній ідентичності відбуваються на індивідуальному рівні, зумовлені індустрією культурних і поведінкових шаблонів і стереотипів, які транслюються масовою культурою. Визначено, що в просторі культурних потоків людина сприймає значну кількість культурної продукції, яка базується не на домінуванні національної специфіки, а твориться на основі загальноцивілізаційного технологічного стандарту»<sup>9</sup>.

Культурний спадок, як продукт духовної культури минулого, виступає скарбницею історичної пам'яті народу. Народна пісня, як зразок культурної пам'яті, щонайкраще відображає історичний процес розвитку будь-якої держави, оспівуючи всі моменти, які відбувалися на території країни, виславляє її національних героїв, висвітлює зміни в культурі та розповідає про побутове життя українців.

Отже, оскільки народно-пісенні практики (трансляції усних форм творчості) є оберегом традицій, звичаїв української культури, а також засобом впливу на людську свідомість, еволюцію народно-пісенної культури Полтавщини в часопросторі ХХІ ст. можна розглядати в контексті світового та національного культуротворчого процесу, а саму українську народну пісню – одним із основних джерел національного відродження.

Основу регіональної та культурної ідентичності складає самоідентифікація особистості, визначення власної приналежності в про-

---

<sup>8</sup> Семенко Л. Триумфальний виступ капели «Думка» у Франції // Газета День. №147–148, 2019. С. 255. <https://day.kyiv.ua/uk/article/poshta-dnya/triumfalnyy-vystup-kapely-dumka-u-franciyi1> Дата доступу: 25.03.2022.

<sup>9</sup> Дзюба І. «Українська культура» в контексті української культури: вст. стаття // Українська культура: лекції за ред. Д. Антоновича. К.: Либідь, 1993. С. 9.

цесі отримання етнокультурної інформації, пошуку архетипів, ідей, культурних інваріантів. Люди фіксують власну культурну ідентичність за допомогою певних символів – мови, релігії, історії, способу існування, стилю одягу, звичаїв та обрядів, пісень і танців<sup>10</sup>. Тому, народній пісні, яка є одним із зразків культурної пам'яті, належить провідна роль у збереженні та передачі інформації від покоління до покоління, вона є культуротворчим відображенням минулого та перехідною ланкою до майбутнього.

Соціокультурне середовище, в якому перебуває особистість допомагає їй усвідомити своє становище в суспільстві, визначити тип соціальних взаємозв'язків із оточуючими та розробити основні життєві стратегії поведінки. У сучасному становищі, коли Україна знаходиться в нестабільному положенні, самоідентифікація особистості дуже важлива, оскільки гідний громадянин повинен чітко усвідомлювати своє місце у суспільстві та ідентифікувати себе в нових для себе політичних, економічних та культурних умовах.

Значний негативний вплив на досліджуваний регіон має Російська Федерація, яка спрямована на розмиття кордонів між Росією та Україною, поширення на теренах України концепції «руського миру» й утримання, принаймні, східної частини в ореолі російського геополітичного впливу, формування мовно-культурних та світоглядних позицій, знищення культурної пам'яті, і, в свою чергу, знищення нації, бо, за формулою, виведеною Т. Кузьо «немає пам'яті – немає ідентичності, немає ідентичності – немає нації»<sup>11</sup>.

Проте, на теренах Росії, українці теж зберігають своє ідентичне коріння – мешканці Кубані, станиці Новомінської репрезентують фольклор і звичаї, характерні для Лівобережної України – Чернігівщини, Полтавщини, Слобожанщини<sup>12</sup>.

---

<sup>10</sup> Шершова Т.В. Національна культурна реальність в сучасному європейському та світовому просторі // IV Міжнародна науково-творча конференція «Мистецька освіта в культурному просторі України XXI століття». Київ: НАКККіМ, 2015. С. 343–346.

<sup>11</sup> Мишанич Степан. Фольклористичні та літературознавчі праці: Том 1. Донецьк: ДонІУ, 2003. 544 с.

<sup>12</sup> Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. С. 155.

Українська ідентичність формується в умовах позитивного сприйняття громадянами своєї держави, країни та нації загалом. В умовах політичного конфлікту, який існує між Україною та Росією, існують суттєві розбіжності ціннісних та геополітичних орієнтацій населення. Сучасні настрої в регіоні відбиваються на культурі, зокрема зменшилася кількість продажу концертів російськомовних співаків, що підтверджується відповідними афішами культурно-мистецьких подій м. Полтава та Полтавської області за матеріалами преси та Інтернет-сайтів. Зокрема, за період 2017–2019 рр. простежується тенденція до залучення українських виконавців до концертної діяльності.

Навіть та соціальна меншість, які відносили себе до «росіян», отожднюючи себе з людьми, для яких Полтавщина є Батьківщиною, вважають себе причетними до долі регіону та країни, політичних орієнтацій та економічного розвитку. Так формується регіональна самосвідомість, яка, на жаль, має дуалістичний характер, яким зараз маніпулюють політичні лідери<sup>13</sup>.

Національна ідентичність гармонізує особистість з соціокультурним простором, споріднюючи індивіда з соціальними групами та позитивно впливає на його існування в сучасному, глобалізованому суспільстві. Таким чином, самоідентифікація – безперервний процес, необхідний вектор соціокультурної динаміки, який, завдяки процесу глобалізації, виходить за національні межі та набуває транснаціонального характеру.

Важливу роль у визначенні культурної ідентичності відіграють звичаї, які згодом перетворюються на традиції. Загалом, ієрархія ідентичностей змінюється з кожною історичною епохою та пройшла шлях від ототожнення себе з родом, племенем через усвідомлення мовнокультурних і територіальних спільнот до локальних, регіональних і національних ідентичностей. Це пов'язано з формуванням глобального інформаційного простору. Людина все частіше намагається відійти від політичних перепетій та зберегти свою самобутність у мові, піснях, звичаях і традиціях. Пошук об'єднуючих

---

<sup>13</sup> Шершова Т.В. Народно-пісенна творчість Полтавщини крізь призму культурної пам'яті // Молодий вчений. 2020. №9. С. 29–32.

символів і ціннісних орієнтирів стають стрижнем для культурологічного дискурсу в рамках дослідження історичної пам'яті, проблем мови та культурних комунікацій. Регіональні ідентичності є мінливими і розмитими, так як і поняття «регіону». Україна є яскравим прикладом болісного відтворення власної національної ідентичності шляхом пошуку ідентифікаційних моделей. Цей пошук досить складний і до сьогодні не завершений.

За Е. Смітом, основними ідентифікаторами нації і національної ідентичності вважаємо:

- 1) людське переконання (нація існує доти, доки її члени визнають один одного як співвітчизників і спільно прагнуть продовжувати спільне існування);
  - 2) спільне історичне минуле, спільні обов'язки та уявлення про спільне майбутнє;
  - 3) спільні дії;
  - 4) постійне проживання в одній країні;
  - 5) спільні характеристики, які об'єднуються поняттям «національного характеру» і які формують загальнонародну культуру.
- Поняття колективної національної ідентичності передбачає прояв колективного самоконструювання образу власної національної спільноти<sup>14</sup>.

Утвердження у державі етнонаціональних цінностей шляхом трансформаційних змін призведе до перспектив розвитку України. Осмислення індивідом та соціумом, у який він входить, власного становища у державі та суспільстві можливе за умови відродження історичної та культурної пам'яті.

В Україні, в XXI столітті й досі тривають процеси самоідентифікації та самоусвідомлення її громадян щодо їхньої ролі в суспільстві, політиці та соціокультурному середовищі. Така трансформація є джерелом колективної пам'яті, коли відтворюються минулі події, які були запечатані в усних і архівних джерелах. І пам'яті відводиться з'єднувальна роль між трагічною пам'яттю та новим суспільством, а народна пісня виступає своєрідним індикатором історич-

---

<sup>14</sup> Сопілка Тетяна. Сильові інтерпретації весільних композицій-тирад на Полтавщині // ПЕ-4. Київ, 2009. С. 23.



них подій, які поєднуються у систему світобачення. Вона зберігає пам'ять про минуле та збагачує людство духовними цінностями. Фольклор допомагає державі, окремим регіонам зберігати свою ідентичність та історію.

Українська національна ідентичність у процесі історичного розвитку пройшла болючий шлях нав'язування «чужих» патернів, тому вимушена щоразу відшукувати та конструювати власну приналежність. Регіональна ідентичність є різновидом територіальної, у межах якої людина ідентифікує себе з місцевістю, де вона проживає (місто, село) – локальна ідентичність, регіоном – регіональна ідентичність, етносом – етнічна ідентичність, країною – національна ідентичність, та, у кінцевому результаті, макрорегіону (Україна ідентифікує себе з Європою) – макрорегіональна ідентичність. Перелічені ідентичності мають мінливу природу, яка залежить від ситуативності та часто носять подвійний характер, коли людина, проживаючи на іншій території, ідентифікує себе з Батьківщиною (саме так ідентифікують себе члени діаспор та переселенці).

Відтворення міфів, звичаїв, фольклору та культури загалом у певному регіональному середовищі сприятиме утвердженню значущості локальності. Оскільки територія є фактором формування ідентичності, це відповідно позначиться і на останній. Відповідно, становлення регіональної ідентичності є першою ланкою на шляху до формування національної ідентичності.

Отже, саме роль української народної пісні – як засобу національної (регіональної) ідентичності при подоланні кризових явищ, вихованні патріотичних почуттів та консолідації нації є визначальною. Вона інкультурує особистість, допомагає зберегти національну спадщину, змінює самоусвідомлення українців, підвищує їхню роль і самооцінку у суспільстві та посилює символічну впевненість у цінності власного буття. Перетворення системи культурних образів, оперування категоріальним апаратом і знаково-інформаційними системами складають світоглядно-цілісний фундамент самоідентифікації особистості.

Реанімація фольклорних традицій особливо фіксується у періоди загострення політичних конфліктів. В Україні це відмічається під час Першої та Другою світових воєн, голодомору, опорного патріотич-

ного руху, в період затвердження незалежності та зараз, коли відбувається військовий конфлікт на Сході країни. Завдяки фольклору дописуються сторінки історії українського народу, заповнюються прогалини у його пам'яті. Хоч і побутує думка, що фольклор перебуває на стадії старіння та відмирання, він скоріше перероджується у нові форми, реінкарнується. Якщо раніше він поширювався лише в селянських спільнотах, зараз відмічаємо вплив у багатьох сферах суспільного життя. Показовим прикладом є виступ на «Євробаченні-2021» українського гурту «Go А», з піснею «Шум». Справжній мистецький вибух, веснянка, що належить до архаїчного пласту народного мистецтва, описана ще у 1856 році М. Максимовичем, очолила світові хіт-паради та ввійшла до топ-трендів. Таким чином, народно-пісенні практики проникають у масову культуру, представляючи як найяскравіший репрезентат національної культури.

Актуальною проблемою на сьогодні залишається вивчення української національної культури, зокрема фольклору українців поза межами Батьківщини, оскільки становлення держави неможливе без пізнання історичної та духовної частки етнічних традицій. Саме фольклор вміщує в собі всі етносоціальні процеси, які відбуваються у суспільстві.

Як зазначає С. Грица: «Налагодження зв'язків поміж Україною та українською діаспорою відкриває нові матеріали для дослідження взаємин поміж материковою культурою та її просторовими дивергенціями, сприяє укріпленню національної самосвідомості, піднесенню престижу національних надбань України у світі»<sup>15</sup>.

Український фольклор за кордоном відбиває всі етапи переселення українців, відображає родинно-побутові та календарно-обрядові етапи їхнього життя, все те, що передається з покоління в покоління, вплив етнічного оточення, пошуки праці, тугу за Батьківщиною та пам'ять про неї. Народні пісні складають вагомий частку культури української діаспори та вимагають всебічного дослідження.

Людина завжди шукала та продовжує шукати сенс власного буття, підтвердження своєї значимості. Ці пошуки часто завершуються глибинними розчаруваннями щодо власних сил, що призводить

---

<sup>15</sup> Грінченко М. Історія української музики. К.: Спілка, 1922. С. 139.

до заперечення особистості в соціумі. Тому, в науковому просторі продовжуються пошуки створення цілісного світоглядно-ціннісного підґрунтя для духовної та творчої самореалізації особистості, що є досить складним процесом в динамічному соціокультурному середовищі.

Культурна самоідентифікація можлива лише за умови визнання основних світоглядних цінностей як власного способу буття. Проте протягом життя ці цінності змінюються і людина змушена пристосовуватися до більш зручного для неї середовища, в якому опинилася. Звідси випливає, що культурна самоідентифікація, яка мала б ставити акценти на духовні цінності, перетворилася на інформаційно-знакову систему, в якій переважають стратегії й алгоритми замість образів, символів та категорій.

У процесі ідентифікації виникають певні протиріччя між видами ідентичностей, що створює загрозу для їх функціонування, оскільки стираються рамки між сприйняттям реального та бажаного (не реального). Виникає питання: ідентичність, це пастка чи спосіб зомбування? Відповідь спробуємо знайти, звертаючись до регіональної ідентичності у наступному розділі.

Отже, за сучасних умов відбуваються сутнісні зміни в культурному просторі та становленні ідентичності особистості. Людина, як соціальна істота, знаходиться у постійній взаємодії з оточуючим її світом, з іншими людьми та безперервно ідентифікує себе з різними соціальними групами, визначає свій статус у суспільстві, відношення до тих або інших подій. Максимальне врахування історичного досвіду та створення комплексних методик щодо дослідження регіональної ідентичності сприятиме процесуальному характеру досліджуваного поняття. В умовах військового конфлікту шляхом вирішення кризи ідентичності може стати пошук нових ідей та шляхів збереження регіональної ідентичності та звернення до культурної пам'яті.

### **3. Висновки**

Підсумовуючи вищевикладене, варто наголосити, що регіональна ідентичність визначається як відчуття приналежності до певної те-

риторії, що виражається у формуванні системи цінностей, а також у місцевому фольклорі, розгляд своєї особистості крізь призму отожднення з її символами, цінностями, історією та культурою. Вона відіграє важливу роль для суспільства, являючись суттєвим доповненням інших ідентичностей. До того ж, вона є ідентифікатором регіону, які представлені ментальними феноменами, зокрема музикою, літературою, фольклором та ін.

Можна впевнено стверджувати, що регіональна ідентичність українців продовжує формуватися. Що стосується культурної ідентичності, вона значно деформувалася завдяки русифікації, особливо це стосується східних регіонів нашої держави. Для розвитку регіональної ідентичності в Україні, необхідно, перш за все, захистити інформаційний простір, подолати комплекс регіональної неповноцінності, стабілізувати культурне життя, виховувати національно свідомих громадян на основі української національної ідеї та культурних цінностей.

За сучасних умов відбуваються сутнісні зміни в культурному просторі та становленні регіональної ідентичності особистості. Людина, як соціальна істота, знаходиться у постійній взаємодії з оточуючим її світом, з іншими людьми та ідентифікує себе з різними соціальними групами, визначає свій статус у суспільстві, відношення до тих або інших подій. Максимальне врахування історичного досвіду та створення комплексних методик щодо дослідження етнонаціональної ідентичності сприятиме процесуальному характеру досліджуваного поняття. В умовах військового конфлікту шляхом вирішення кризи ідентичності може стати пошук нових ідей та шляхів збереження регіональної ідентичності та звернення до культурної пам'яті.

Українці в межах регіону та за кордоном продовжують поширювати українську культуру, ідентифікуючи її з-поміж інших, що дає велику надію на збереження українського, ідентичного коріння. Пісня визначає художньо-культурну специфіку досліджуваного краю, його мовленнєві особливості та мелодичну лінію й окреслює місце у культурному середовищі.

## Література

- Грінченко М. Історія української музики. К. : Спілка, 1922. 278 с. // УБСП.
- Дей О.І. Наша пісня, наша дума // Розлилися круті бережечки. К.: Веселка, 1985. С. 5–21.
- Дзюба І. «Українська культура» в контексті української культури: вст. стаття // Українська культура: лекції за ред. Д. Антоновича. К.: Либідь, 1993. С. 5–13.
- Дмитренко-Думич Ю.М. Полтавщина – духовна скарбниця України. Полтава: Полтавський літератор, 1998. 32 с.
- Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 320 с.
- Коротя-Ковальська В.П. Українська пісня у світовому просторі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrajinciberlinu.wordpress.com>. Дата звернення: 23.03.2022р.
- Лебединська І. Культура як спосіб набуття ідентичності: методологічна рефлексія. Методологічні проблеми культурної антропології та етнокulturології: Зб. наук. пр.. / Б.А. Головка, С.Д. Безклубенко, В.П. Капелюшний, А.О. Ручка, Г.П. Чміль та ін.. К.: Інститут культурології НАМ України, 2011. 480 с.
- Мишанич Степан. Фольклористичні та літературознавчі праці: Том 1. Донецьк : ДонІУ, 2003. 544 с.
- Семенко Л. Триумфальний виступ капели «Думка» у Франції // Газета День. №147–148, 2019. <https://day.kyiv.ua/uk/article/poshtadnya/triumfalnyu-vystup-kapely-dumka-u-franciyi1> Дата доступу: 25.03.2022.
- Сопілка Тетяна. Сильові інтерпретації весільних композицій-тирад на Полтавщині // ПЕ-4. Київ, 2009. С. 117–131.
- Шанта Л. Ми і наше минуле. Пластовий шлях. Ч. 2 (71), червень–серпень, 1984. Торонто. С. 46–52.
- Шершова Т.В. Національна культурна реальність в сучасному європейському та світовому просторі // IV Міжнародна науково-творча конференція «Мистецька освіта в культурному просторі України ХХІ століття». Київ: НАКККІМ, 2015. С. 343–346.
- Шершова Т.В. Народно-пісенна творчість Полтавщини крізь призму культурної пам'яті // Молодий вчений. 2020. №9. С. 29–32.

**References**

- Grinchenko M. (1922) Istoriiia ukrains`koi muzyky [History of Ukrainian music]. Kyiv: Spilka. [in Ukrainian].
- Day O. (1985) Nasha pisnia. Nasha дума [Our song, our thought]. Kyiv: Veselka. [in Ukrainian].
- Dziuba I. (1993) „Ukrains`ka kultura” v konteksti ukrains`koi kultury [Ukrainian culture in the context of Ukrainian culture]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
- Dmitrenko-Dumich Yu. (1998) Poltavshchyna – dukhovna skarbnytsia Ukrainy [Poltava region is the spiritual treasury of Ukraine]. Poltava: Poltavskiy literator. [in Ukrainian].
- Ivanitsky A. (2004) Ukrains`kyi muzychnyi folklor [Ukrainian musical folklore]. Vinnytsia: Nova knyga. [in Ukrainian].
- Korotya-Kovalska V. Ukrains`ka pisnia u svitovomu prostori [Ukrainian song in the world]. Access mode: <https://ukrajinciberlinu.wordpress.com>. [in Ukrainian].
- Lebedinska I. (2011) Kul`tura yak sposib nabuttia identychnosti: metodolohichna refleksiiia. [Culture as a way of acquiring identity: methodological reflection]. Kyiv: Instytut kul`turolohiyi NAM Ukrayiny. [in Ukrainian].
- Myshanych S. (2003) Fol`klorystychni pratsi [Folklore and literary works]. Donets`k: DonIU. [in Ukrainian].
- Semenko L. (2019) Triumfal`nyy vystup kapely “Dumka” u Frantsiyi [Triumphant performance of the Chapel “Dumka” in France]. Hazeta Den`. [in Ukrainian].
- Sopilka T. (2009) Styl`ovi interpretatsiyi vesil`nykh kompozytsiy-tyrad na poltavshchyni [Stylistic interpretations of wedding tirade compositions in Poltava region]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Shanta L. (1984) My i nashe mynule [We and our past]. Toronto. Plastovyi shlyakh. [in Ukrainian].
- Shershova T. (2015) Natsional`na kul`turna real`nist` u suchasnomu yevropeys`komu ta svitovomu prostori [National cultural reality in modern European and world space]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Shershova T. (2020) Narodno-pisenna tvorchist` Poltavshchyny kriz` pryzmu kul`turnoyi pam`yati [Folk song creativity of Poltava region through the prism of cultural memory]. Herson: Molodiy vcheniy. [in Ukrainian].

## Анотація

У статті проаналізовано різні види ідентичності та з'ясовано, що як регіональна, так і етнічні та національна, відносяться до територіальної ідентичності, при чому, регіональна виявляється більш мінливою та нестійкою на відміну від етнічної, яка, окрім територіальності залучає до свого розгляду ще історичний компонент – спогади, пам'ять про пращурів.

У статті простежуємо також вплив культурної пам'яті на формування національної ідентичності. Дослідження культурної пам'яті мають міждисциплінарний характер і є предметом осмислення у різних наукових дискурсах (історичному (Ф. Ар'єс, Ж. Лефевр, П. Нора, Ф. Фюре), культурологічному (Ф. Йейтс, М. Фуко), соціологічному (М. Хальбвакс), філософському (А. Бергсон, Е. Дюркгайм, А. Моль), психологічному (У. Вордсворт, З. Фрейд) та ін.).

Культурна пам'ять формується століттями та транслює культурний зміст у вигляді текстів, зображень, надписів, монументів, ритуалів, тобто всіх показників традицій. Вона є обов'язковою умовою самоідентифікації, так як пов'язує знання про минуле та сучасну життєву ситуацію певної соціальної групи. Питання формування культурної пам'яті – важлива дослідницька проблема. *Пісенна творчість трансформує культурну пам'ять українців і через емоційну складову пісні (фольклору) формує різні типи ідентичності.*

Мнемотичні модуси, розкодовані та інкорпоровані до регіональної культури, являються стійкими охоронцями традицій, які транслюються не лише на обмежені території, а здатні поширюватися на необмежені ділянки. Так, регіональна культура проникає у різні прошарки національної культури, доповнюючи та збагачуючи її культурними смислами. Найяскравіше культурна пам'ять формується у діаспорах, що пояснюється прагненням до збереження національної ідентичності за межами Батьківщини.

Окреслено способи вираження ідентичності народно-пісенними засобами. Національно-культурна ідентичність визначається як відчуття приналежності до національної спільності, розгляд своєї особистості крізь призму ототожнення з її символами, цінностями, історією та культурою. Обґрунтовано значущість народно-пісенних практик для формування національної ідентичності.

Охарактеризовано культурну регіональну ідентичність в умовах сучасності. Регіоніка висвітлює історію культури України у новому ракурсі та сприяє вивченню окремих територіальних осередків як унікальних і неповторних одиниць не лише в історичному, географічному та мистецтвознавчому аспектах, а також має вагоме значення в культурологічному дискурсі.

Звернення до першоджерел, зокрема народної пісні, уможлиблює механізм збереження національної цілісності, трансформуючись через емо-

ційну складову пісенного виконавства в культурну пам'ять, яка формує власне ідентичність. Культурна пам'ять у поєднанні з історичним досвідом в результаті становитимуть національну ідентичність та усвідомлене буття.

**Ключові слова:** самоідентифікація, національно-культурна ідентичність, фальшива історична пам'ять, народно-пісенні практики, фольклор, народна пісня

## Problems of Building and Destruction of National Identity

### Summary

The article analyzes different types of identity and finds that both regional, ethnic and national, belong to the territorial identity, and regional is more volatile and unstable in contrast to ethnic, which, in addition to territoriality involves in its consideration of historical component – memories, memory of ancestors. The article also traces the influence of cultural memory on the formation of national identity. Studies of cultural memory are interdisciplinary in nature and are the subject of reflection in various scientific discourses (historical (F. Aries, J. Lefebvre, P. Nora, F. Fure), culturological (F. Yates, M. Foucault), sociological (M. Halbwax), philosophical (A. Bergson, E. Durkheim, A. Mole), psychological (W. Wordsworth, Z. Freud), etc.).

Cultural memory is formed over the centuries and transmits cultural content in the form of texts, images, inscriptions, monuments, rituals, all indicators of tradition. It is a prerequisite for self-identification, as it connects knowledge about the past and present life situation of a particular social group. The issue of cultural memory is an important research issue. Songwriting transforms the cultural memory of Ukrainians and through the emotional component of the song (folklore) forms different types of identity.

Mnemonics of *modus*, decoded and incorporated into regional culture, are stable guardians of traditions that are broadcast not only limited territories, but are able to spread to unlimited areas. Thus, regional culture penetrates into various layers of national culture, supplementing and enriching it with cultural meanings. Cultural memory is most vividly formed in the Diasporas, which is explained by the desire to preserve national identity outside the homeland.

The ways of expressing identity by folk songs are outlined. National-cultural identity is defined as a sense of belonging to a national community, consideration of one's personality through the prism of identification with its symbols, values, history and culture. The significance of folk song practices for the formation of national identity is substantiated.



Cultural regional identity in modern conditions is characterized. The region covers the history of Ukrainian culture in a new perspective and contributes to the study of individual territorial centers as unique and inimitable units in not only historical, geographical and art aspects, but also is important in cultural discourse.

The appeal to primary source, in particular the folk song, makes a mechanism for the preservation of national integrity, transforming through the emotional component of song performance into cultural memory, which forms the identity itself. Cultural memory combined with historical experience will result in national identity and conscious being.

**Keywords:** self-identification, national and cultural identity, false historical memory, folk song practices, folklore, folk song

**Tetiana Shershova** – Doctor Philosophy in Cultural Studies, Researcher, Poltava Literary Memorial Museum of Panas Mirnyi; tanshersh80@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1993-4236>.